

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO

YVES'A BOTA

przedstawiona w dniu 14 października 2010 r.¹

1. W niniejszej sprawie do Trybunału zwrócono się o sprecyzowanie zakresu ochrony prawnej przyznanej przez prawo autorskie programom komputerowym na mocy dyrektywy 91/250/EWG².

2. Skierowane przez Nejvyšší správní soud (naczelny sąd administracyjny) (Republika Czeska) pytania dotyczą bardziej szczegółowo graficznego interfejsu użytkownika programu komputerowego. Ów interfejs, jak zobaczymy poniżej, ma za zadanie stworzenie interakcji między programem a użytkownikiem. Pozwala on na bardziej intuicyjne i bardziej przyjazne użytkownikowi korzystanie z programu, na przykład przez wyświetlenie na ekranie ikon lub symboli.

3. Przedmiotem rozważań sądu krajowego jest zatem kwestia, czy graficzny interfejs użytkownika programu komputerowego stanowi formę wyrażenia tego programu w rozumieniu art. 1 ust. 2 dyrektywy 91/250 i korzysta w związku z tym z ochrony przyznanej przez prawo autorskie programom komputerowym.

4. Ponadto sąd krajowy zmierza do ustalenia, czy transmisja telewizyjna takiego interfejsu stanowi publiczne udostępnienie utworu w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy 2001/29/WE³.

5. W niniejszej opinii postaram się wskazać przyczyny, dla których uważam, że graficzny interfejs użytkownika nie stanowi sam w sobie formy wyrażenia programu komputerowego w rozumieniu art. 1 ust. 2 dyrektywy 91/250 oraz że w związku z tym nie może korzystać z ochrony przyznanej przez tę dyrektywę.

6. Wyjaśnię następnie, dlaczego wydaje mi się, że w przypadku gdy stanowi on wyraz własnej twórczości intelektualnej swego autora, graficzny interfejs użytkownika może zostać objęty przewidzianą w prawie autorskim ochroną jako utwór w rozumieniu art. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29.

7. Niemniej proponuję Trybunałowi, by orzekł, że transmisja telewizyjna graficznego

1 — Język oryginału: francuski.

2 — Dyrektywa Rady z dnia 14 maja 1991 r. w sprawie ochrony prawnej programów komputerowych (Dz.U. L 122, s. 42).

3 — Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz.U. L 167, s. 10).

interfejsu użytkownika nie stanowi publicznego udostępnienia utworu w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy 2001/29, ponieważ sprawia ona, że interfejs traci charakter utworu w rozumieniu art. 2 lit. a) wspomnianej dyrektywy.

porozumień będących wynikiem negocjacji wielostronnych w ramach Rundy Urugwajskiej (1986–1994)⁴.

9. Na podstawie art. 10 ust. 1 porozumienia TRIPS „[p]rogramy komputerowe, zarówno w kodzie źródłowym, jak przedmiotowym [obiektywnym], będą chronione jak dzieła literackie na podstawie konwencji berneńskiej (1971)”.

I — Ramy prawne

2. Traktat o prawie autorskim

A — Prawo międzynarodowe

1. Porozumienie TRIPS

10. Traktat Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (WIPO) o prawie autorskim (zwany dalej „traktatem o prawie autorskim”), sporządzony w Genewie w dniu 20 grudnia 1996 r., został zatwierdzony w imieniu Wspólnoty Europejskiej decyzją Rady 2000/278/WE z dnia 16 marca 2000 r.⁵

8. Porozumienie w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej zawarte w załączniku 1C do Porozumienia ustanawiającego Światową Organizację Handlu (WTO), podpisanego w Marakeszu w dniu 15 kwietnia 1994 r. zostało zatwierdzone decyzją Rady 94/800/WE z dnia 22 grudnia 1994 r. dotyczącą zawarcia w imieniu Wspólnoty Europejskiej, w dziedzinach wchodzących w zakres jej kompetencji,

11. Artykuł 4 traktatu o prawie autorskim przewiduje, że „[p]rogramy komputerowe są chronione jak utwory literackie w rozumieniu artykułu 2 konwencji berneńskiej. Ochrona ta odnosi się do programów komputerowych niezależnie od sposobu lub formy wyrażania”.

⁴ — Dz.U. L 336, s. 1, zwane dalej „porozumieniem TRIPS”.

⁵ — Dz.U. L 89, s. 6.

12. Traktat o prawie autorskim nie definiuje pojęcia programu komputerowego. Jednakże podczas prac przygotowawczych członkowie sygnatariusze zgodnie przyjęli następującą definicję. Program komputerowy stanowi szereg komend, które są właściwe, w przypadku umieszczenia ich na nośniku odczytywanym przez komputer, sprawić, że komputer wyposażony w zdolność ich przetwarzania wskaże, wykona lub osiągnie określone funkcję, zadanie lub rezultat⁶.

mogą ograniczać się na wstępie do ustanowienia, że państwa członkowskie przyznają programom komputerowym ochronę zgodnie z prawem autorskim taką jak dziełom literackim oraz do określenia podmiotów i przedmiotu ochrony, praw wyłącznych, które osoby podlegające ochronie powinny mieć zapewnione w celu zezwalania lub zakazywania pewnych czynności, jak również okresu ochrony.

B — Prawo Unii

15. Artykuł 1 dyrektywy 91/250 został sformułowany następująco:

1. Dyrektywa 91/250

13. Dyrektywa 91/250 ma na celu zharmonizowanie ustawodawstw państw członkowskich w zakresie ochrony prawnej programów komputerowych poprzez określenie minimalnego poziomu tej ochrony⁷.

„1. Zgodnie z przepisami niniejszej dyrektywy państwa członkowskie chronią prawem autorskim programy komputerowe w taki sposób jak dzieła literackie w rozumieniu konwencji berneńskiej o ochronie dzieł literackich i artystycznych. Do celów niniejszej dyrektywy pojęcie »programy komputerowe« obejmuje ich przygotowawczy materiał projektowy.

14. I tak motyw szósty wspomnianej dyrektywy precyzuje, że ramy prawne Unii odnośnie do ochrony programów komputerowych

2. Zgodnie z niniejszą dyrektywą ochronie podlega każda forma wyrażenia programu komputerowego. Koncepcje i zasady, na których opierają się wszystkie elementy programu komputerowego, włącznie z tymi, na których opierają się ich interfejsy, nie podlegają ochronie prawa autorskiego na podstawie niniejszej dyrektywy.

6 — Zobacz definicję nadaną przez WIPO w przyjmowanych przez nią postanowieniach dotyczących ochrony programów komputerowych na stronie internetowej WIPO (http://www.wipo.int/edocs/mdocs/copyright/en/wipo_ip_cm_07/wipo_ip_cm_07_www_82573.doc).

7 — Zobacz motywy pierwszy, czwarty i piąty tej dyrektywy.

3. Program komputerowy podlega ochronie, jeżeli jest oryginalny w takim rozumieniu, że jest własną intelektualną twórczością jego [swego] autora. Żadnych innych kryteriów nie stosuje się przy dokonywaniu jego kwalifikacji do ochrony”.

2. Dyrektywa 2001/29

16. Dyrektywa 2001/29 dotyczy ochrony prawnej praw autorskich i pokrewnych w ramach rynku wewnętrznego, ze szczególnym uwzględnieniem społeczeństwa informacyjnego⁸.

17. Wspomniana dyrektywa znajduje zastosowanie bez uszczerbku dla istniejących przepisów prawnych w zakresie między innymi ochrony prawnej programów komputerowych⁹.

18. Artykuł 2 lit. a) dyrektywy 2001/29 wskazuje, że państwa członkowskie przewidują dla autorów wyłączne prawo do zezwalania lub zabraniań bezpośredniego lub pośredniego, tymczasowego lub stałego zwielokrotnienia utworu, przy wykorzystaniu wszelkich

środków i w jakiegokolwiek formie, w całości lub częściowo.

19. Zgodnie z art. 3 ust. 1 dyrektywy 2001/29 „[p]aństwa członkowskie powinny zapewnić autorom wyłączne prawo do zezwalania lub zabraniań na jakiegokolwiek publiczne udostępnianie ich utworów, drogą przewodową lub bezprzewodową, włączając podawanie do publicznej wiadomości ich utworów w taki sposób, że osoby postronne mają do nich dostęp w wybranym przez siebie miejscu i czasie”.

C — Prawo krajowe

20. Dyrektywa 91/250 została transponowana do prawa czeskiego w drodze zákon č. 121/2000 o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (ustawy nr 121/2000 (ustawy o prawie autorskim, prawach pokrewnych i zmianie niektórych ustaw) z dnia 7 kwietnia 2000 r.¹⁰.

21. Na podstawie art. 2 ust. 1 tej ustawy przedmiotem prawa autorskiego jest każdy utwór literacki i każdy twórca utworu artystyczny autora wyrażony w jakiegokolwiek formie obiektywnie postrzegalnej, w tym w formie elektronicznej, trwałej lub tymczasowej, niezależnie od jego zasięgu, przeznaczenia i znaczenia.

8 — Zobacz art. 1 ust. 1 tej dyrektywy.

9 — Zobacz art. 1 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29.

10 — 121/2000 Sb., zwana dalej „ustawą o prawie autorskim”.

22. Artykuł 2 ust. 2 wspomnianej ustawy wskazuje, że program komputerowy jest również uznawany za utwór, pod warunkiem że jest oryginalny, to znaczy, że stanowi własną twórczość intelektualną autora.

23. Zgodnie z art. 65 ust. 1 ustawy o prawie autorskim program komputerowy, niezależnie od formy, w jakiej został wyrażony, w tym przygotowawczy materiał projektowy, jest chroniony w taki sposób jak utwór literacki. Artykuł 65 ust. 2 tej ustawy precyzuje, że koncepcje i zasady, na których opiera się każdy z elementów programu komputerowego, włączając w to elementy, które stanowią podstawę połączenia z innym programem, nie są objęte ochroną przewidzianą w owej ustawie.

II — Stan faktyczny i postępowanie przed sądem krajowym

24. W dniu 9 kwietnia 2001 r. Bezpečnostní softwarová asociace – Svaz softwarové ochrany (stowarzyszenie zajmujące się ochroną programów komputerowych, zwanej dalej „BSA”) złożyło w Ministerstwie kultury na podstawie art. 98 ustawy o prawie autorskim wniosek, zmieniony pismem z dnia 12 czerwca 2001 r., o udzielenie zezwolenia na zbiorowe zarządzanie prawami autorskimi do programów komputerowych.

25. Decyzją z dnia 20 lipca 2001 r. Ministerstwo kultury odmówiło uwzględnienia tego wniosku. W związku z tym w dniu 6 sierpnia 2001 r. BSA wniosła odwołanie od tej decyzji, które także zostało oddalone decyzją z dnia 31 października 2001 r.

26. W odpowiedzi na decyzję z dnia 31 października 2001 r. BSA wniosła skargę do Vrchní soud v Praze (sądu najwyższego w Pradze). Nejvyšší správní soud, do którego została przekazana ta sprawa, stwierdził nieważność wspomnianej decyzji.

27. W dniu 14 kwietnia 2004 r. Ministerstwo kultury wydało zatem nową decyzję, na mocy której ponownie odmówiło uwzględnienia wniosku BSA. BSA odwołało się od tej nowej decyzji do Ministerstwa kultury. Decyzją z dnia 22 lipca 2004 r. decyzja z dnia 14 kwietnia 2004 r. została uchylona.

28. W dniu 27 stycznia 2005 r. Ministerstwo kultury wydało ostatecznie nową decyzję, na mocy której po raz kolejny odmówiło uwzględnienia wniosku BSA. Wskazało ono w szczególności, że ustawa o prawie autorskim chroni jedynie kod obiektowy i kod źródłowy programu komputerowego, natomiast w żadnym wypadku graficzny interfejs użytkownika. BSA ponownie spróbowało się odwołać od tej decyzji do Ministerstwa kultury. Ponieważ odwołanie to zostało oddalone decyzją z dnia 6 czerwca 2005 r., BSA wniosła skargę do Městský soud v Praze (sądu rejonowego w Pradze), który potwierdził

stanowisko Ministerstwa kultury. BSA odwołała się od tego orzeczenia Městský soud v Praze do Nejvyšší správní soud.

chronionego utworu lub jego części w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy 2001/29[...]?”

III — Pytania prejudycjalne

29. Powziąwszy wątpliwość co do wykładni przepisów prawa Unii, Nejvyšší správní soud postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy wykładni art. 1 ust. 2 dyrektywy 91/250[...] należy dokonywać w ten sposób, że do celów ochrony przyznanej przez prawo autorskie programowi komputerowemu jako utworowi autorskiemu w rozumieniu tej dyrektywy, pojęcie każdej formy wyrażenia programu komputerowego obejmuje także graficzny interfejs użytkownika programu komputerowego lub jego część?

2) W przypadku udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pytanie pierwsze: czy nadawanie transmisji telewizyjnej, która umożliwia odbiorcom zmysłowe postrzeganie graficznego interfejsu użytkownika programu komputerowego lub jego części, aczkolwiek bez możliwości aktywnego używania tego programu, stanowi publiczne udostępnianie

IV — Analiza

A — *W przedmiocie właściwości Trybunału*

30. W swym wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym sąd krajowy zwraca uwagę na fakt, że może spotkać się on z zarzutem braku właściwości Trybunału do udzielenia odpowiedzi na postawione pytania.

31. W istocie stan faktyczny w postępowaniu przed sądem krajowym zaistniał przed przystąpieniem Republiki Czeskiej do Unii Europejskiej.

32. Otóż zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunał jest właściwy do dokonywania wykładni dyrektywy jedynie w zakresie, w jakim dotyczy to jej stosowania w nowym państwie członkowskim od momentu przystąpienia tego państwa do Unii Europejskiej¹¹.

¹¹ — Zobacz w szczególności wyrok z dnia 10 stycznia 2006 r. w sprawie C-302/04, Ynos, Zb.Orz. s. I-371, pkt 36 i przytoczone tam orzecznictwo.

33. Niemniej jednak w wyroku z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie Telefónica O2 Czech Republic¹² Trybunał zauważył, że decyzja zaskarżona w postępowaniu przed sądem krajowym została wydana po przystąpieniu tego państwa członkowskiego do Unii, że regulowała ona sytuację na przyszłość, a nie w odniesieniu do przeszłości, oraz że sąd krajowy zwrócił się do Trybunału o wyjaśnienie przepisów Unii mających zastosowanie w sprawie przed nim postępowaniu. Następnie wskazał on, że jeżeli pytania prejudycjalne dotyczą wykładni prawa wspólnotowego, Trybunał orzeka, nie będąc zasadniczo zobowiązany do badania okoliczności, w których sądy krajowe zostały skłonione do przekazania Trybunałowi pytań i w których zamierza ją zastosować przepis prawa Unii, o którego wykładnię zwróciły się do Trybunału¹³.

34. W sprawie leżącej u podstaw tej wyroku, chociaż stan faktyczny sporu zaistniał przed przystąpieniem Republiki Czeskiej do Unii, decyzja zaskarżona w postępowaniu przed sądem krajowym została wydana po jej przystąpieniu¹⁴. Trybunał uznał zatem, że przysługuje mu właściwość do orzeczenia w przedmiocie pytań prejudycjalnych sformułowanych przez sąd krajowy.

35. W niniejszej sprawie można dopatrzeć się podobieństw do tamtej sprawy. Pierwsza decyzja Ministerstwa kultury została bowiem wydana w dniu 20 lipca 2001 r., czyli przed przystąpieniem Republiki Czeskiej do Unii.

Po kilku odwołaniach BSA, które spotkały się z odmową ze strony Ministerstwa kultury, to ostatnie wydało w dniu 27 stycznia 2005 r. nową decyzję, na mocy której po raz kolejny odmówiono uwzględnienia wniosku BSA.

36. BSA, po nieskutecznym odwołaniu się od tej nowej decyzji do Ministerstwa kultury, zdecydowało się wnieść skargę Městský soud v Praze w celu stwierdzenia nieważności tej decyzji.

37. Ten ostatni potwierdził stanowisko Ministerstwa kultury, a BSA w konsekwencji odwołało się do Nejvyšší správní soud.

38. A zatem przedmiotem sporu przed sądem krajowym jest decyzja wydana po przystąpieniu Republiki Czeskiej do Unii, a mianowicie decyzja z dnia 27 stycznia 2005 r.

39. Ponadto owa decyzja ma na celu uregulowanie sytuacji na przyszłość, ponieważ stawką jest tutaj zbiorowe zarządzanie przez BSA majątkowymi prawami autorskimi do programów komputerowych, a pytania prejudycjalne dotyczą wykładni przepisów prawa Unii.

40. W konsekwencji, mając na uwadze powyższe, stoję na stanowisku, że Trybunałowi przysługuje właściwość do udzielenia odpowiedzi na pytania prejudycjalne postawione przez sąd krajowy.

12 — Sprawa C-64/06, Zb.Orz. s. I-4887.

13 — Punkty 21 i 22 i przytoczone tam orzecznictwo.

14 — Punkty 19 i 20.

B — *W przedmiocie pierwszego pytania prejudycjalnego*

41. Pierwsze pytanie sądu krajowego na zasadniczo na celu wyjaśnienie, czy graficzny interfejs użytkownika stanowi formę wyrażenia programu komputerowego w rozumieniu art. 1 ust. 2 dyrektywy 91/250 i korzysta w związku z tym z ochrony przyznanej w prawie autorskim programom komputerowym.

42. Trudność, jaką napotyka sąd krajowy w niniejszej sprawie, wiąże się z faktem, że wspomniana dyrektywa nie dostarcza definicji pojęcia programu komputerowego. Postawione przez sąd krajowy pytanie skłania w rzeczywistości do zastanowienia się nad przedmiotem i zakresem ochrony przyznanej przez tę dyrektywę.

43. W celu udzielenia odpowiedzi na to pytanie konieczne jest na wstępie rozważenie, co obejmuje to pojęcie w rozumieniu dyrektywy 91/250, tak aby móc następnie ustalić, czy graficzny interfejs użytkownika stanowi formę wyrażenia omawianego pojęcia.

44. Po przeanalizowaniu pojęcia programu komputerowego, postaram się wyjaśnić przyczyny, dla których uważam, że graficzny interfejs użytkownika nie stanowi formy wyrażenia programu komputerowego w rozumieniu art. 1 ust. 2 dyrektywy 91/250 i nie może w związku z tym korzystać z ochrony

przyznanej przez tę dyrektywę. Następnie wskażę, dlaczego moim zdaniem taki interfejs może zostać objęty ochroną przewidzianą przez ogólne przepisy prawa autorskiego.

1. W przedmiocie pojęcia programu komputerowego

45. Artykuł 1 ust. 1 dyrektywy 91/250 określa, że programy komputerowe są chronione w taki sposób jak utwory literackie. Dyrektywa ta nie zawiera żadnej definicji pojęcia programu komputerowego i ogranicza się do wskazania, że obejmuje ono także ich przygotowawczy materiał projektowy¹⁵.

46. Brak definicji wynika z wyraźnej woli ustawodawcy Unii. W projekcie dyrektywy¹⁶ Komisja Wspólnot Europejskich precyzuje bowiem, że „[s]pecjaliści zauważyli, że zawarcie w dyrektywie jakiegokolwiek definicji

15 — Motyw siódmy wspomnianej dyrektywy stanowi, że „do celów niniejszej dyrektywy pojęcie »program komputerowy« obejmuje programy w jakiegokolwiek formie, włącznie z programami zintegrowanymi ze sprzętem komputerowym; pojęcie to obejmuje również przygotowawcze prace projektowe prowadzące do rozwoju programu komputerowego z zastrzeżeniem, że charakter prac przygotowawczych jest taki, że program komputerowy może korzystać z nich na późniejszym etapie”.

16 — Projekt dyrektywy Rady w sprawie ochrony prawnej programów komputerowych (Dz.U. 1989, C 91, s. 4, zwany dalej „projektem dyrektywy”).

tego, co może stanowić program, w sposób konieczny stałoby się przestarzałe, gdyby na skutek postępu technicznego zmieniłaby się natura programu takiego jakim jest on nam znany dzisiaj”¹⁷.

47. Jednakże, chociaż ustawodawca Unii odmawia objęcia pojęcia programu komputerowego definicją, która szybko mogłaby się stać nieaktualna, w swym projekcie dyrektywy Komisja dostarcza nam pewnych użytecznych wskazówek. I tak wskazuje, że pojęcie to określa zbiór instrukcji, które mają na celu sprawienie, by dany system przetwarzania danych, zwany komputerem, mógł spełniać swe funkcje¹⁸. Komisja wskazuje również, że na obecnym etapie rozwoju techniki pod pojęciem programu należy rozumieć wyrażenie, w jakiegokolwiek formie, w jakimkolwiek języku, w formie jakiegokolwiek zapisu lub kodu, zbioru instrukcji mających na celu umożliwienie komputerowi wypełnienie szczególnego zadania lub szczególnej funkcji¹⁹.

48. Komisja dodaje, że pojęcie to winno obejmować wszystkie formy programu postrzegalne dla człowieka lub czytelne dla maszyny, na bazie których program umożliwiający

maszynie spełnienie jej funkcji został lub mógł zostać stworzony²⁰.

49. W rzeczywistości Komisja odnosi się tutaj do elementów pisemnych, które znajdują się u źródła programu komputerowego, czyli do kodu źródłowego i kodu obiektowego. W istocie u źródła programu komputerowego znajduje się kod źródłowy zapisany przez programistę. Ten kod, składający się ze słów, jest zrozumiały dla człowieka. Nie jest on natomiast czytelny dla maszyny. Aby maszyna mogła go odczytać, musi on zostać skompilowany w celu przetłumaczenia na język maszyny w formie binarnej, najczęściej w postaci cyfr 0 i 1. Wynik takiej translacji nazywamy właśnie kodem obiektowym.

50. Kody te stanowią zatem zapis programu komputerowego w języku zrozumiałym najpierw dla człowieka, a następnie dla maszyny. Są one zatem wyrazem zamysłu programisty i w związku z tym nie ma cienia wątpliwości, że na podstawie prawa autorskiego korzystają z ochrony przyznanej w dyrektywie 91/250.

51. W pozostałym zakresie stwierdzenie to znajduje potwierdzenie w art. 10 ust. 1 porozumienia TRIPS, które przewiduje, że programy komputerowe, zarówno w kodzie źródłowym, jak obiektowym, będą chronione jak dzieła literackie na podstawie konwencji berneńskiej.

17 — Zobacz art. 1 ust. 1 akapit pierwszy zawarty w drugiej części projektu dyrektywy, zatytułowanej „Postanowienia szczególne”.

18 — Zobacz pkt 1.1 zawarty w pierwszej części projektu dyrektywy zatytułowanej „Kwestie ogólne”. Zobacz także przypis na stronie 6.

19 — Zobacz art. 1 ust. 1 akapit drugi zawarty w drugiej części projektu dyrektywy.

20 — Zobacz art. 1 ust. 1 akapit trzeci zawarty w drugiej części projektu dyrektywy.

52. W dalszej kolejności nasuwa się pytanie, czy graficzny interfejs użytkownika, który jest przedstawionym na ekranie rezultatem programu komputerowego, stanowi formę wyrażenia tego programu i korzysta w związku z tym z ochrony przyznanej przez dyrektywę 91/250.

2. W przedmiocie pojęcia każdej formy wyrażenia programu komputerowego

53. W motywie dziesiątym dyrektywy 91/250 zostało wskazane, że rolą programu komputerowego jest wejście w kontakt i wspólne funkcjonowanie z innymi częściami składowymi systemu komputerowego i użytkownikami, w tym celu logiczne i, w miarę potrzeb, fizyczne wzajemne połączenia i wzajemne oddziaływanie są wymagane, aby pozwolić wszystkim elementom oprogramowania i sprzętu komputerowego funkcjonować z innym oprogramowaniem, sprzętem komputerowym i użytkownikami we wszelkich formach działania, do jakich są przeznaczone. Następnie sprecyzowano, że części programu umożliwiające takie wzajemne połączenia i wzajemne oddziaływanie między elementami oprogramowania i sprzętu komputerowego są ogólnie znane pod nazwą „interfejsów”²¹.

54. W dziedzinie informatyki interfejs może zatem przybierać różne formy, które można pogrupować na dwie kategorie, a mianowicie

interfejsy fizyczne i interfejsy logiczne lub programistyczne. Interfejsy fizyczne obejmują w szczególności sprzęt taki jak monitor, klawiatura czy też myszka.

55. W ramach interfejsów programistycznych można wyróżnić interfejsy połączeniowe, stanowiące część oprogramowania, które umożliwiają dialog z innymi elementami systemu informatycznego, i interfejsy interakcji, do których należy graficzny interfejs użytkownika.

56. Graficzny interfejs użytkownika, nazywany potocznie „look and feel”, pozwala bowiem na komunikację między programem a użytkownikiem. Są to na przykład ikony i symbole widoczne na monitorze, okna czy też menu rozwijane. Umożliwia on interakcję między programem a użytkownikiem. Ta interakcja może polegać na zwykłym przepływie informacji, ale może także umożliwić użytkownikowi przekazywanie do programu komputerowego instrukcji za pomocą poleceń. Ma to na przykład miejsce w przypadku pliku zaznaczonego myszką i przesuniętego do kosza lub poleceń „kopiuj” i „wklej” w edytorze tekstu.

57. Ze względów, które wskażę poniżej, nie uważam, by graficzny interfejs użytkownika stanowił formę wyrażenia programu

21 — Zobacz motyw jedenasty tej dyrektywy.

komputerowego i mógł korzystać z ochrony prawnej, jaką objęte są programy komputerowe.

sens, jaki ustawodawca Unii zamierzał nadać art. 1 ust. 2 dyrektywy 91/250.

58. Celem przyświecającym dyrektywie 91/250 jest zapewnienie ochrony przed jakimkolwiek powielaniem programu komputerowego bez zgody podmiotu, któremu przysługują prawa autorskie do tego programu²².

62. Co więcej, jest to powód, dla którego przygotowawczy materiał projektowy, jeżeli pozwala na stworzenie takiego programu, także korzysta z ochrony przewidzianej przepisami prawa autorskiego znajdującymi zastosowanie do programów komputerowych²³.

59. W moim przekonaniu specyfika przepisów prawa autorskiego znajdujących zastosowanie do programów komputerowych polega na tym, że w przeciwieństwie do innych utworów chronionych przez to prawo, które bezpośrednio odwołują się do zmysłów człowieka, programy komputerowe mają inne przeznaczenie użytkowe i w konsekwencji są chronione w tym właśnie zakresie.

63. Ów materiał może obejmować na przykład strukturę lub schemat organizacyjny opracowane przez programistę, które mogą zostać poddane transkrypcji na kod źródłowy lub kod obiektowy, pozwalając w ten sposób maszynie na wykonanie programu komputerowego²⁴. Taki schemat organizacyjny opracowany przez programistę można przyrównać do scenariusza filmowego.

60. W istocie w pkt 47 niniejszej opinii wskazałem już, że program komputerowy określa wyrażenie zbioru instrukcji mających na celu umożliwienie komputerowi wypełnienie szczególnego zadania lub szczególnej funkcji.

64. W rezultacie uważam, że pojęcie każdej formy wyrażenia programu komputerowego obejmuje formy wyrażenia, które raz wykorzystane pozwalają programowi komputerowemu na wypełnienie zadania, do którego został stworzony.

61. Uważam też, że niezależnie od tego, w jakiej formie został wyrażony program komputerowy, taka forma musi być chroniona od chwili, gdy jej odtworzenie prowadziłoby do odtworzenia samego programu, pozwalając w ten sposób komputerowi na spełnienie jego funkcji. To jest właśnie w moim odczuciu

23 — Zobacz motyw siódmy tej dyrektywy oraz pkt 1.1 zawarty w części pierwszej projektu dyrektywy.

24 — W celu zapoznania się ze zwięzłym zarysem procesu opracowywania oprogramowania zob. C. Caron, *Droits d'auteur et droits voisins*, 2e édition, Litec, Paris, 2009, s. 134, 135, a także A. Strowel i E. Derclaye, *Droit d'auteur et numérique: logiciels, bases de données, multimédia: droit belge, européen et comparé*, Bruylant, Bruxelles, 2001, s. 181, 182.

22 — Zobacz motywy pierwszy i drugi tej dyrektywy.

65. Tymczasem zwykły graficzny interfejs użytkownika nie wiąże się z takim skutkiem, ponieważ jego powielenie nie prowadzi do powielenia samego programu komputerowego. Co więcej, może się zdarzyć, że programy komputerowe mające różne kody źródłowe i obiektowe będą miały taki sam interfejs. W rezultacie graficzny interfejs użytkownika nie ujawnia programu komputerowego. Służy on jedynie temu, by jego używanie było łatwiejsze i bardziej przyjazne użytkownikowi.

66. Graficzny interfejs użytkownika nie stanowi zatem moim zdaniem formy wyrażenia programu komputerowego w rozumieniu art. 1 ust. 2 dyrektywy 91/250.

67. Odmienny wniosek mógłby prowadzić do przyznania ochrony programowi komputerowemu, a zatem jego kodowi źródłowemu i kodowi obiektowemu, z tego tylko względu, że dokonano powielenia graficznego interfejsu użytkownika, i to bez sprawdzenia oryginalności kodów, które go tworzą, co w sposób oczywisty stałoby w sprzeczności z art. 1 ust. 3 tej dyrektywy, zgodnie z którym „[p]rogram komputerowy podlega ochronie, jeżeli jest oryginalny w takim rozumieniu, że jest własną intelektualną twórczością jego autora”.

68. Z tych też względów uważam, że graficzny interfejs użytkownika nie stanowi formy wyrażenia programu komputerowego w rozumieniu art. 1 ust. 2 wspomnianej dyrektywy i w związku z tym nie może korzystać z ochrony przyznanej przez dyrektywę 91/250.

69. Niemniej jednak wcale nie uważam, że taki interfejs w ogóle nie może podlegać ochronie.

3. Ochrona graficznego interfejsu użytkownika na podstawie ogólnych przepisów prawa autorskiego

70. Nawet jeśli graficzny interfejs użytkownika nie może zostać uznany za wyrażenie programu komputerowego i w związku z tym nie może być chroniony jako taki, to wciąż moim zdaniem może on korzystać z ochrony przewidzianej w prawie autorskim dla wszystkich utworów literackich i artystycznych na podstawie art. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29.

71. Zgodnie z wypracowanym orzecznictwem, którego odzwierciedleniem jest wyrok z dnia 16 lipca 2009 r. w sprawie Infopaq International²⁵, prawo autorskie znajduje zastosowanie w stosunku do przedmiotu, który jest oryginalny w tym sensie, że stanowi własną twórczość intelektualną jego autora²⁶.

72. Moim zdaniem nie ma cienia wątpliwości, że graficzny interfejs użytkownika może stanowić twórczość intelektualną.

25 — Sprawa C-5/08, Zb.Orz. s. I-6569.

26 — Punkt 37.

73. Stworzenie takiego interfejsu wiąże się ze znacznym wysiłkiem intelektualnym jego autora, podobnie jak ma to miejsce w przypadku książki czy partytury muzycznej. Za graficznym interfejsem użytkownika kryje się bowiem złożona struktura opracowana przez programistę²⁷. Ten ostatni używa języka programowania, który – ustrukturyzowany w określony sposób – umożliwia opracowanie specjalnego przycisku z poleceniem, na przykład „wytnij-wklej”, czy też wykonanie czynności, jak w przypadku kliknięcia dwa razy na plik w celu jego otwarcia lub kliknięcia na ikonę w celu zmniejszenia okna, które jest otwarte.

74. Niemniej jednak, o ile stworzenie graficznego interfejsu użytkownika wymaga wysiłku intelektualnego, o tyle konieczne jest jeszcze, na podstawie art. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29, by taki interfejs stanowił – przytaczając słowa Trybunału – przedmiot, który jest oryginalny w tym sensie, że stanowi własną twórczość intelektualną jego autora²⁸.

75. Trudność związana z ustaleniem oryginalności graficznego interfejsu użytkownika polega na tym, że większość składających się na niego elementów służy osiągnięciu celów funkcjonalnych, ponieważ elementy te mają za zadanie ułatwić korzystanie z programu komputerowego. W rezultacie sposób wyrażenia tych elementów może być jedynie ograniczony, gdyż – jak wskazała Komisja

w swych uwagach na piśmie²⁹ – jest on podyktowany funkcją techniczną, jaką elementy te pełnią. Jest tak na przykład w przypadku kursora, który przesuwają się po ekranie i którym najeżdżamy na przycisk polecenia w celu uruchomienia go, lub menu rozwijanego, które ukazuje się, gdy otwiera się plik tekstowy.

76. Moim zdaniem w takich przypadkach kryterium oryginalności nie jest spełnione, ponieważ różne sposoby wyrażenia zamysłu są tak ograniczone, że sam zamysł i jego wyraz spajają się w jedno. W przeciwnym wypadku konsekwencją byłoby przyznanie niektórym przedsiębiorstwom monopolu na rynku programów komputerowych, hamując w ten sposób istotnie twórczość i innowację na tym rynku, co z kolei byłoby sprzeczne z celem dyrektywy 2001/29³⁰.

77. W rezultacie uważam, że sąd krajowy, dokonując odrębnej oceny dla każdego przypadku, musi zweryfikować, czy w świetle wyboru dokonanego przez jego autora, kombinacji, które ten ostatni stworzył, i prezentacji graficznego interfejsu użytkownika taki interfejs stanowi wyraz własnej twórczości intelektualnej jego autora, przy czym z tej oceny należy wykluczyć elementy, w przypadku których sposób ich wyrażenia jest podyktowany przez nie funkcją techniczną.

27 — W celu zapoznania się z przykładem stworzenia interfejsu graficznego zob. stronę internetową <http://s.sudre.free.fr/Stuff/Interface.html>.

28 — Zobacz ww. wyrok w sprawie Infopaq International, pkt 37.

29 — Zobacz pkt 36 i 37.

30 — Zobacz motywy drugi i czwarty tej dyrektywy.

78. Zważywszy na ogół powyższych rozważań, stoję na stanowisku, że graficzny interfejs użytkownika nie stanowi formy wyrażenia programu komputerowego w rozumieniu art. 1 ust. 2 dyrektywy 91/250 i w związku z tym nie może korzystać z ochrony przyznanej na podstawie tej dyrektywy. Graficzny interfejs użytkownika może jednak zostać objęty przewidzianą w prawie autorskim ochroną jako utwór w rozumieniu art. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29, jeżeli stanowi wyraz własnej twórczości intelektualnej swego autora.

C — W przedmiocie drugiego pytania prejudycjalnego

79. W swym drugim pytaniu sąd krajowy zastanawia się nad tym, czy emisja programu telewizyjnego, w którym widoczny jest graficzny interfejs użytkownika, stanowi publiczne udostępnianie utworu w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy 2001/29.

80. Na rozprawie, która odbyła się w dniu 2 września 2010 r., strony przedstawiły po kilka przykładów wyemitowania w telewizji graficznego interfejsu użytkownika. Jednym z przykładów jest wyświetlenie na ekranie podczas nadawania programu dotyczącego wyborów tablicy przedstawiającej wyniki takich wyborów.

81. Sąd krajowy powziął wątpliwość co do tego, czy taki interfejs może stanowić przedmiot publicznego udostępnienia utworu w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy 2001/29, zważywszy na to, że jest on emitowany na ekranie telewizora w sposób pasywny, bez możliwości aktywnego użycia tego programu przez widzów, a wręcz bez możliwości uzyskania przez nich dostępu do komputera lub innego sprzętu, który pozwoliłby na wydawanie poleceń.

82. Moim zdaniem sama emisja programu telewizyjnego, w którym występuje graficzny interfejs użytkownika, nie stanowi publicznego udostępnienia utworu w rozumieniu art. 2 lit. a) i art. 3 ust. 1 dyrektywy 2001/29.

83. W istocie mogliśmy zobaczyć w pkt 56 niniejszej opinii, że graficzny interfejs użytkownika ma na celu umożliwienie interakcji między programem komputerowym a użytkownikiem. Racją bytu takiego interfejsu jest sprawienie, by używanie tego programu stało się łatwiejsze dla użytkownika.

84. Graficzny interfejs użytkownika różni się zatem od innych utworów chronionych ogólnymi przepisami prawa autorskiego ze względu na swój szczególny charakter. Jego oryginalność tkwi w jego prezentacji, w sposobie komunikowania się z użytkownikiem, polegającym na przykład na możliwości aktywowania przycisków czy otwierania okien.

85. Poprzez wyświetlenie tego interfejsu na ekranie telewizora traci on swój oryginalny charakter z tego względu, że owa interakcja z użytkownikiem, która stanowi jego podstawowy element, staje się niemożliwa.

86. W rezultacie pozbawiony podstawowego elementu, który go charakteryzuje, graficzny interfejs użytkownika nie odpowiada definicji utworu w rozumieniu art. 2 lit. a) dyrektywy

2001/29. A zatem to, co podmiot emitujący nadaje na ekranie telewizora i udostępnia publicznie, nie stanowi już utworu.

87. Z tych też względów uważam, że transmisja telewizyjna graficznego interfejsu użytkownika nie stanowi publicznego udostępnienia utworu w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy 2001/29, ponieważ sprawia ona, że interfejs traci charakter utworu w rozumieniu art. 2 lit. a) tej dyrektywy.

V — Wnioski

88. Mając na uwadze ogół powyższych rozważań, proponuję, by Trybunał odpowiedział Nejvyšší správní soud w sposób następujący:

- 1) Graficzny interfejs użytkownika nie stanowi formy wyrażenia programu komputerowego w rozumieniu art. 1 ust. 2 dyrektywy 91/250/WE z dnia 14 maja 1991 r. w sprawie ochrony prawnej programów komputerowych i w związku z tym nie może korzystać z ochrony przyznanej na podstawie tej dyrektywy.

- 2) W przypadku gdy graficzny interfejs użytkownika stanowi wyraz własnej twórczości intelektualnej swego autora, może on zostać objęty przewidzianą w prawie autorskim ochroną jako utwór w rozumieniu art. 2 lit. a) dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym.

- 3) Transmisja telewizyjna graficznego interfejsu użytkownika nie stanowi publicznego udostępnienia utworu w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy 2001/29, ponieważ sprawia ona, że interfejs traci charakter utworu w rozumieniu art. 2 lit. a) tej dyrektywy.